

Wyrok z dnia 5 września 2001 r.

II UKN 542/00

Sąd drugiej instancji, który rozstrzyga sprawę po stwierdzeniu przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją RP art. 186 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) nie może pominąć tego stwierdzenie i oddalić apelacji od wyroku, który został wydany przez sąd pierwszej instancji na podstawie przepisu niezgodnego z Konstytucją.

Przewodniczący SSN Teresa Romer (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Krystyna Bednarczyk, Beata Gudowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 5 września 2001 r. sprawy z wniosku Magdaleny F. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w G. o wcześniejszą emeryturę, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 21 marca 2000 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 21 marca 2000 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku zmienił wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z dnia 14 września 1999 r. i przyznał Magdalenie F. od 1 stycznia 1999 r. prawo do wcześniejszej emerytury z tytułu sprawowania opieki nad dzieckiem specjalnej troski.

Z treści uzasadnienia Sądu drugiej instancji wynika, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w G. odmówił wnioskodawczyni prawa do wcześniejszej emerytury na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki, albowiem wniosek o to świadczenie został złożony po 1 stycznia 1999 r., a więc po wejściu w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998

r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.).

Sąd Okręgowy oddalając odwołanie wnioskodawczynie powołał się na stan prawny istniejący od 1 stycznia 1999 r., zgodnie z którym ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zasadzie nie przewiduje wcześniejszych emerytur dla pracowników opiekujących się dziećmi szczególnej troski. Wprawdzie według art. 186 ust. 3 tej ustawy do wniosków osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., które do dnia wejścia w życie ustawy nie zgłosiły wniosku o emeryturę, mimo, że spełniły warunki do nabycia tego świadczenia, stosuje się przepisy ustaw i dekretu wymienionych w art. 195, dotyczące warunków nabycia prawa do emerytury, chyba że przepisy ustawy są dla tych osób korzystniejsze, to według Sądu Okręgowego art. 186 ust. 3 ustawy nie ma zastosowania do wnioskodawczynie. Przepis ten bowiem przewiduje, że uprzednio obowiązujące przepisy stosuje się do wniosków osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., które do dnia wejścia w życie ustawy nie zgłosiły wniosku o emeryturę, mimo że spełniały warunki nabycia prawa do tego świadczenia. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że wnioskodawczynie nie ma również prawa do wcześniejszej emerytury na podstawie art. 31 ust. 7 ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (w brzmieniu nadanym art. 157 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS). Prawo do tej emerytury mają bowiem osoby opiekujące się dzieckiem wymagającym stałej opieki, pobierające zasiłek stały, za które ośrodek pomocy społecznej opłacał składkę na ubezpieczenie społeczne przed dniem 1 stycznia 1999 r. i które w dniu 1 stycznia 1999 r. ukończyły co najmniej 45 lat oraz mają okres ubezpieczenia wynoszący co najmniej 20 lat. W ocenie Sądu Okręgowego wnioskodawczynie tych warunków nie spełnia.

Sąd drugiej instancji rozpoznając apelację przeanalizował stanowisko Sądu Okręgowego i uznał, że apelacja zasługuje na uwzględnienie. W konsekwencji zmienił zaskarżony wyrok i przyznał Magdalenie F. prawo do wcześniejszej emerytury. Sąd Apelacyjny podkreślił, że od daty wejścia w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych straciły moc przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, a tym samym również przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki. W uzasadnieniu swego orzeczenia Sąd Apelacyjny powołał się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 stycznia 2000

r., w którym Trybunał orzekł, że przepis stanowiący podstawę prawną rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji (art. 186 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w zakresie w jakim uzależnia stosowanie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki od daty urodzenia wnioskodawcy w przypadku wniosku złożonego po dniu wejścia w życie tej ustawy, ponieważ narusza zasadę ochrony praw nabytych.

Sąd Apelacyjny stwierdził też, że wprowadzie art. 186 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS w zakresie w jakim ograniczał prawo do emerytury dla osób opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki jedynie do tych, którzy urodzili się przed 1 stycznia 1949 r., formalnie utracił moc obowiązującą z dniem 17 stycznia 2000 r. (z datą opublikowania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w Dzienniku Ustaw z 2000 r. Nr 2, poz. 26), to jednak, skoro został uznany za niezgodny z Konstytucją, nie może stanowić podstawy pozbawienia wnioskodawczynie prawa do żądanego świadczenia tylko dlatego, że złożyła o nie wniosek przed opublikowaniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego, który otworzył jej drogę do otrzymania tego świadczenia. Sąd Apelacyjny podkreślił, że wnioskodawczynie dysponuje okresem ubezpieczenia wymaganym do przyznania wcześniejszej emerytury oraz sprawuje opiekę nad córką, która orzeczeniem Obwodowej Komisji do Spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia z dnia 8 września 1993 r., została uznana od dzieciństwa inwalidą I grupy (oznacza to całkowitą niezdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy połączoną z niezdolnością do samodzielnej egzystencji).

W kasacji pełnomocnik organu rentowego zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego zarzucając mu naruszenie art. 71 ust. 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 102, poz. 643) oraz „brak oświadczenia wnioskodawczynie o nie przystąpieniu do otwartego funduszu emerytalnego”. Wniósł „o uchylenie tego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania”.

W uzasadnieniu kasacji podano, iż organ rentowy nie może zgodzić się ze stanowiskiem zawartym w zaskarżonym wyroku w części dotyczącej przyznania wnioskodawczynie prawa do wcześniejszej emerytury od 1 stycznia 1999 r. do 16 stycznia 2000 r. W kasacji wywiedziono, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego został ogłoszony w Dzienniku Ustaw w dniu 17 stycznia 2000 r., a więc zgodnie z treścią

art. 71 ust. 2 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym przepis art. 186 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1997 r o emeryturach i rentach z FUS, w części w jakiej pozbawia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem wymagającym stałej opieki osoby urodzone po 31 grudnia 1948 r., które warunki do nabycia prawa do tego świadczenia spełniły do dnia 1 stycznia 1999 r., utracił moc obowiązującą dopiero od dnia ogłoszenia orzeczenia Trybunału w Dzienniku Ustaw. Dlatego też, zdaniem organu rentowego, brak jest podstaw do przyznania wnioskodawczyni świadczenia za okres poprzedzający 17 stycznia 2000 r. Ponadto wnoszący kasację uważa również, że brak jest podstaw do przyznania wnioskodawczyni świadczenia po 17 stycznia 2000 r gdyż nie złożyła ona oświadczenia o nie przystąpieniu do otwartego funduszu emerytalnego.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Wbrew obowiązкови wynikającemu z treści art. 393¹ KPC wnoszący kasację nie określił, czy - w jego ocenie - Sąd Apelacyjny naruszył przytoczony wyżej przepis ustawy o Trybunale Konstytucyjnym przez błędną jego wykładnię, czy też przez niewłaściwe zastosowanie. Sąd Najwyższy zauważa ponadto, że Sąd drugiej instancji w zaskarżonym wyroku nie powołał się w ogóle na podany jako podstawa kasacji art. 71 ust. 2 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Fakt, że „pozwany organ rentowy nie może się zgodzić ze stanowiskiem Sądu drugiej instancji w części dotyczącej przyznania prawa do wcześniejszej emerytury od 1. 01.1999 -16. 01.2000 r.” nie może być uznany za wystarczający zarzut kasacyjny dotyczący rzekomego naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 71 ust. 2 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. W wyroku z dnia 4 stycznia 2000 r., K 18/99, także Trybunał Konstytucyjny nie powołał się na art. 71 ust. 2 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, którego naruszenie kasacja zarzuca Sądowi Apelacyjnemu. Kasacja oparta na zarzucie naruszenia przez Sąd drugiej instancji art.71 ust. 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym nie zasługuje więc na uwzględnienie. Naruszenie tego przepisu kasacja upatruje zresztą jedynie w tym, iż w zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny przyznał wnioskodawczyni prawo do wcześniejszej emerytury przewidzianej rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki za okres, w którym w ocenie organu rentowego obowiązywał przepis art. 186 ust. 3 ustawy z dnia

17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, pozbawiający prawa do tego świadczenia osoby urodzone po dniu 1 stycznia 1949 r.; przepis, który następnie został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Najwyższy zauważa ponadto, że wprawdzie zgodnie z art. 190 ust. 1 i 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (nota bene niepowołanego w kasacji), orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego powoduje utratę mocy obowiązującej aktu normatywnego jedynie na przyszłość, to jednak nie może pozostawać bez wpływu na toczące się postępowanie sądowe oparte na takim samym stanie faktycznym, w którym zaskarżone orzeczenie Sądu pierwszej instancji zapadło na podstawie niezgodnego z Konstytucją przepisu. Sprzeczność art. 186 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z Konstytucją istniała od momentu wejścia w życie tego przepisu i trudno wymagać, aby Sąd Apelacyjny, który rozstrzygał sprawę po stwierdzeniu niezgodności z Konstytucją przepisu art. 186 ust. 3 ustawy z dnia 17 stycznia 1998 r. mógł nie uwzględnić stanowiska Trybunału Konstytucyjnego i wydać orzeczenie w oparciu o przepis ewidentnie naruszający Konstytucję.

Zarzut naruszenia prawa przez nieustalenie, czy wnioskodawczyni przystąpiła do otwartego Funduszu Emerytalnego, nie został w żaden sposób uzasadniony, nie powołano też przepisu, który zdaniem kasacji został przez Sąd Apelacyjny naruszony w tym zakresie. Sąd Najwyższy rozpoznając kasację nie jest zobowiązany „domyślać się” jakiego przepisu naruszenie kasacja zarzuca.

Kierując się powyższymi względami Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====